

Döda poeters sällskap

Döda poeters sällskap är en av de filmer som ingår i Svenska Filminstitutets stora skolbio-projekt *Boken på duken* – en satsning på film som läsfrämjare i skolan. Peter Weirs älskade klassiker om läsande, vänskap och vikten av att tänka självständigt ger inspiration till roliga läs- och skrivövningar i klassrummet.

Rek. för åk 8/9/gymn

En filmhandledning av
Malena Janson & Maria Katerine Larsson

Om berättelsen

De unga pojkarna på den anrika internatskolan Welton Academy förväntas prestera högt i skolan. Lärare, familj och till och med skolkamrater förutsätter att eleverna gör sitt allra bästa för att få höga betyg och småningom få en framgångsrik yrkeskarriär men att råplugga och lära sig utantill är inte detsamma som att nå djupare kunskap och förståelse. Det blir väldigt tydligt när en ny lärare i engelska, John Keating, använder helt nya undervisningsmetoder för att väcka elevernas litteraturintresse.

Lektioner som tidigare tillbringats gäspande och nötande, fylls nu av liv, rörelse och ständigt nya upptäckter. Och de

unga pojkarna gör plötsligt saker de aldrig trodde sig själva om: Den patologiskt blyge Todd Andersen, till exempel, genomför en närmast magisk diktimprovisation inför hela klassen!

Peter Weirs *Döda poeters sällskap* är en film om hur viktigt det är att tänka självständigt och fritt – hur skulle man annars kunna tänka stort och nytt? Det är också en film om kunskap: vad är riktig kunskap, hur lärs den bäst ut och hur tillgodogör man sig den? Slutligen är det en film om kärleken till litteraturen och språket; hur den väcks och hur den sprider sig. Hur man genom att läsa själv hittar ingångar i klassiker som Shakespeare och Whitman och där finner lust och en egen röst.

Filmen utspelar sig i amerikansk överklassmiljö 1959 men tack vare sin tidlösa problematik har den påfallande många beröringspunkter med en vanlig svensk skolmiljö på 2010-talet. Också här och nu frågar sig elever, föräldrar och lärare såväl som samhället i stort vad man ska lära sig i skolan och varför; vad som utmärker en riktigt bra lärare och hur stort ansvar för kunskapsinhämtningen man kan lägga på den enskilda eleven. Dagens elever har fortfarande olika förutsättningar och sätt att klara av de krav som ställs på dem och än idag handlar skolan om att väcka elevernas lust att lära sig.

Döda poeters sällskap är en underhållande och gripande utgångspunkt för samtal om lärande och litteratur, och ett stimulerande inspirationsmaterial till roliga läs-, skriv- och filmövningar. Filmen bygger på ett originalmanus som kan laddas ner i fulltext på webben, se:

www.sfi.se/dodapoeterssallskap.

Rabbla eller greppa – olika syn på kunskap

I *Döda poeters sällskap* står olika kunskapssyner mot varandra. Den anrika internatskolan Welton Academy leds av en ytterst konservativ rektor och undervisningen bedrivs av en lärarstab vars pedagogiska metod består i att lära eleverna att lära sig utantill, rabbla efter och nöta in fakta.

När John Keating anställs som engelsklärare introducerar han helt nya metoder som involverar och aktiverar eleverna som tvingas tänka och känna efter i stället för att bara upprepa mekaniskt. Elevers aktiva engagemang och lust att lära är, tycks Keating mena, en förutsättning för att de ska kunna nå en djupare kunskap och förståelse för det de lär sig. Detta är en kunskapssyn som i dag är mer allmänt vedertagen och som man enligt läroplanen Lgr11 ska tillämpa också i den svenska skolan.

- Vilka pedagogiska metoder används i din skola? Jämför med de som skildras i filmen.
- Vad är kunskap? Hur lär man sig bäst någonting nytt?
- Hur är en riktigt bra lärare? Vilka egenskaper är viktigast hos en lärare? Är John Keating en bra lärare? Varför/varför inte?
- Hur går det till när ni ska lära er världslitteraturen i skolan? Vilka böcker/texter som varit obligatorisk läsning i skolan har du tyckt riktigt mycket om? Varför just denna/dessa? Skulle du vilja förändra litteraturundervisningen på något sätt för att göra den mer spännande?

Walt Whitman fotograferad 1872 av G Frank E Pearsall

Shakespeare, Shelley och Whitman – vad kan klassikerna ge oss i dag?

Även om John Keatings undervisningsmetoder är progressiva och moderna så är det de gamla litterära klassikerna han undervisar i. Någon samtida litteratur nämns inte över huvud taget.

- Vilka böcker/författare nämns i filmen? Sök upp dessa texter och läs några av dem förbehållslöst. Är det någon du fastnar för? Vad säger dig den här texten? Är det något som berör dig?

Följ John Keatings råd: "När du läser dikterna, tänk inte så mycket på vad författarna menar utan fundera på vad texterna säger *dig*." Det finns inget rätt eller fel, utan det gäller att hitta sin egen personliga ingång i en text. Man

behöver inte tycka om texten för att bli berörd – tvärtom, den kanske irriterar! Försök sätta ord på känslan du får av texten och fundera på *varför* du känner så. Skriv ned!

Neil medverkar i en uppsättning av Shakespeares *En midsommarnattsdröm* och spelar rollen som Puck.

- Ta reda på vem Puck är! Vad är hen för figur? Är det en slump att Neil spelar just den rollen eller finns det någon koppling mellan honom och Puck?
- När Neil tar livet av sig har han på sig den krans av kvistar som är en del av teaterkostymen. Vilken annan litterär och religiös gestalt för han då tankarna till? Finns det några likheter mellan Neil och denna gestalt?

I UR:s serie "Shakespeare Close-Ups" berättar unga brittiska skådespelare om olika Shakespeare-figurer och gestaltar några av de mest kända monologerna.

- Titta på ett par av dessa, t ex Hamlets "To Be Or Not To Be" som ju blir aktuell i samband med Neils självmord: <http://urplay.se/Produkter/172279-Shakespeare-closeups-To-be-or-not-to-be>
- Skriv manus till din egen "Shakespeare close-up" om exempelvis Puck eller en annan gestalt som du blir intresserad av! Uppför gärna era texter för varandra och filma!

Bra, dåligt eller mittemellan – att värdera konstnärliga uttryck

Under John Keatings första lektion ber han, till elevernas stora förvåning, klassen riva ut förordet till poesiboken av J. Evans Pritchard.

- Varför uppmanar han dem att riva ut dessa sidor? Vad är det som gör honom så arg på författaren som skrivit dem?
- John Keating menar ju att man inte kan värdera litteratur enligt något enkelt system. Varför kan man inte göra det? Är det annorlunda med film och musik?

En professionell kritiker arbetar ju dagligen med att värdera och betygsätta litteratur, film och andra konstnärliga uttryck. Som kritiker skiljer man ofta mellan "objektiva värderingar", som handlar om hur skickligt utförd t ex en film är, och "subjektiva värderingar" som handlar om den enskilda kritikerns personliga smak. Helhetsbedömningen blir sedan en sammanvägning av objektiva och subjektiva värderingar.

Som professionell kritiker arbetar man också med något som kallas "värderativism". Det innebär att man kan tycka om sådant som man vet är dåligt och tycka illa om sådant som man vet är bra. Man kan säga att värderativism handlar om en åtskillnad mellan känsla och förnuft, mellan magkänsla och intellekt.

Det filmiska språket

Filmens språk bygger mycket på bilder och bildernas innehåll. Vilka färger, vilket ljus och väder som valts till olika scener och filmbilder sätter en stämning och vill berätta något. Till exempel är färgskalan ofta dämpad, grå/brun, murrig och ganska mörk i *Döda poeters sällskap*. Detta gäller särskilt scenerna i klassrummet och på internatet där pojkarna bor. I scenerna där Knox möter flickan från en vanlig high school, när han besöker hennes skola och när pojkarna är ute och spelar fotboll, är färgerna och även musiken som spelas annorlunda.

- Vad berättar man genom att presentera vissa personer/scener i mer levande färger, med finare eller tristare väder, med stillsam eller livfull musik?
- Vad får du för intryck av den high school där flickan som Knox uppvaktar går? Hur påverkas detta intryck av färgerna på high school-elevernas kläder och bilar? I vilka scener har internatskolepojkarna färgglada kläder och vad tror du att det symboliserar?

I början av filmen har höstterminen börjat, och mot slutet blir det vinter. Är det en slump att den första snön faller och att vinterns inträde sammanfaller med Neils självmord?

- Vad kan vinterns nedfrysning och snö symbolisera i poesin? Kan du hitta några exempel i de dikter du läst i anslutning till filmen, eller i andra dikter eller böcker?

Mr. Keating uppmanar i början eleverna att ställa sig upp på bänkarna för att få ett annat perspektiv, se omgivningen ur en annan vinkel. Perspektivet och kamerans vinkel är inte slumpmässiga val när man filmar – hur nära och från vilket håll man filmar beror på vad man vill berätta med bilden.

I slutscenen ställer sig Todd upp på bänken för att hedra Mr. Keating och visa att han står på lärarens sida. Flera av de andra pojkarna följer hans exempel.

- Vilken betydelse tror du det har att rektorn Mr. Nolan filmas så att man tydligt ser att pojkarna står över honom? Ur vems/vilkas ögon ser vi Mr. Keating när han står i dörren på väg ut ur klassrummet? Vilka kameravinklar används och vad tror du man vill säga med dem?

- Har du exempel på en bok eller film som du gillar fast den är "dålig"? Diskutera gärna två och två.
- Vilken är din favoritbok eller favoritfilm? Skriv en recension av den och försök att formulera vad det är som gör den så bra?

Det finns barndomsforskare som hävdar att små barn tänker fritt och självständigt men att detta går förlorat när man börjar skolan och lär sig att skilja "rätt" från "fel" – också i smakfrågor. I samband med skolstarten börjar barn anpassa sitt tänkande efter vad som förväntas av dem. "Ni ska lära er att tänka själva igen", säger Keating. Vad menar han med det, tror ni?

Poesiuppgift

—tema Shakespeares sonett nr 18

Shakespeares artonde sonett är en av hans mest kända, och en av de mest citerade kärleksdikterna. Även i filmen *Döda poeters sällskap* citeras den. Att översätta Shakespeare till svenska kan vara ganska svårt, och det finns flera översättningar att välja mellan. En av de nyaste är Lena R. Nilssons från 2006:

*Skall jag dig likna vid en sommardag?
Du är mer älsklig, mera vän och blid;
majs ljuva knoppar rörs av vindens tag
och alltför kort är sommarns nådatid.
Ibland är himlens öga alltför hett,
och ofta är dess gyllne anlet ' gömt;
allting skall vissna ner som skönt var klätt,
enligt naturens lag och ödet dömt.
Din sommar skall dock aldrig blomma ut
och aldrig bleknar skönheten du har,
om Döden än dig fångade till slut
finns du i mina sånger evigt kvar.
Så länge människor andas på vår jord
skall du få leva här i diktens ord.*

- Utforska till exempel med hjälp av internet vad som kännetecknar en sonett. Hur är rimmönstret? Vad kallas versmåttet?
- Det finns jämförelser mellan fem olika svenska översättningar av den här sonetten – vilken översättning tycker du är bäst? Varför? Se: www.shakespearesallskapet.se/sonett18.pdf
- Skriv en egen kärleksdikt med några av orden från Shakespeares sonett nr 18. Du behöver inte rimma eller följa versmåttet. Försök att använda så många som möjligt av dessa ord: Sommardag, blid, knoppar, himlen, gyllene, vissna, öde, blomma, blekna, fånga, evigt, andas, leva

Tips: läs & titta vidare

Romanen *Ondskan* av Jan Guillou från 1981 filmades 2003 med samma titel. Även denna historia utspelar sig på en internatskola under 1950-talet, men i Sverige. En del av konflikterna i *Döda poeters sällskap* finns även i *Ondskan*; såsom en komplicerad och maktmässigt ojämn relation mellan far och son, och hårda och elitistiska strukturer i elitiskolors miljö. Leta artiklar om rapporteringen från bråken kring och stängningen av privatsko-

lan Lundsberg. Är det lättare att ha en konservativ och hård hållning och/eller att bortse från orättvis behandling av elever och lärare på den här sortens små elitiskolor där insynen från yttvärlden är liten? Vad spelar ord som tradition och arv för roll i det här sammanhanget? Vilka krav kan och bör föräldrar få ställa på skolan, dess behandling av eleverna och själva utbildningen?

En annan film som liknar *Döda poeters sällskap* på många punkter är *Mona Lisas leende* från 2003. Även här är miljön en liten, exklusiv skola, men för flickor. Filmen utspelar sig också under 1950-talet och har en ung, idealistisk lärare i centrum som vill förändra flick elevernas sätt att se på sig själva och sin roll i livet och samhället. Istället för litteratur är det konst som undervisningen kretsar kring. Filmen kan ses och jämföras med *Döda poeters sällskap* ur ett genusperspektiv – vad förväntade sig vuxengenerationen av flickor respektive pojkar med fin utbildning på 1950-talet?

- Hur liknar lärargestalterna i de båda filmerna varandra? Hur skiljer de sig åt? Finns det likheter och skillnader i hur pojkarna i *Döda poeters sällskap* respektive flickorna i *Mona Lisas leende* revolterar mot de strukturer de upplever att vuxengenerationen försöker hålla dem kvar i?

Produktionsuppgifter

USA, 1989

Originaltitel: *Dead Poets Society*

Regissör: Peter Weir

Producenter: Steven Haft, Duncan Henderson, Paul Junger Witt, Tony Thomas

Klippning: William M. Anderson

Foto: John Seale

Originalmusik: Maurice Jarre

Medverkande

Robin Williams – John Keating

Robert Sean Leonard – Neil Perry

Ethan Hawke – Todd Anderson

Josh Charles – Knox Overstreet

Gale Hansen – Charlie Dalton

Dylan Kussman – Richard Cameron

Allelon Ruggiero – Steven Meeks

Norman Lloyd – Mr. Nolan

Censur: 11 år

Längd: 129 min.

Svensk premiär: 1990-01-12

Svensk distributör: Walt Disney Home Entertainment AB, Stockholm